

ЕКОНОМІЧНЕ ТА СОЦІАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ СУЧАСНИХ SMART-ТЕХНОЛОГІЙ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

© 2017 КОТІНА Г. М., СТЕПУРА М. М., ТІЛІЧЕНКО Є. Г.

УДК 336.145.2

Котіна Г. М., Степура М. М., Тіліченко Є. Г.

Економічне та соціальне значення сучасних SMART-технологій на місцевому рівні

Мета статті – дослідити основні SMART-технології бюджетування в економічному та соціальному аспектах, розглянути ризики та перспективи їх впровадження на місцевому рівні в Україні. У статті висвітлено сучасні SMART-технології бюджетування. Розкрито сутність поняття інфраструктурного розриву, обґрунтовано необхідність його подолання за рахунок підвищення капітальних видатків. Визначено основні способи фінансування капітальних інвестицій, окреслено переваги та недоліки державно-приватного партнерства. Висвітлено технологію партисипативного бюджету, його історії та особливості впровадження та функціонування в Польщі, Німеччині й Україні. Досліджено ризики й обґрунтовано необхідність імплементації Стратегії управління державними фінансами на 2017–2021 роки.

Ключові слова: SMART-технології, прок'юремент, інфраструктурний розрив, державно-приватне партнерство, партисипативний бюджет, стратегія фінансового розвитку.

Табл.: 1. Бібл.: 21.

Котіна Ганна Михайлівна – кандидат економічних наук, доцент, кафедра фінансів, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (просп. Перемоги, 54/1, Київ, 03068, Україна)

E-mail: akotina@ukr.net

Степура Марина Михайлівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (просп. Перемоги, 54/1, Київ, 03068, Україна)

E-mail: mstepura@ukr.net

Тіліченко Євгеній Геннадійович – магістр, кафедра фінансів, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (просп. Перемоги, 54/1, Київ, 03680, Україна)

E-mail: yevheniitilichenko@gmail.com

УДК 336.145.2

UDC 336.145.2

Котина А. М., Степура М. М., Тиличенко Е. Г. Экономическое и социальное значение современных SMART-технологий бюджетирования на местном уровне

Цель статьи – исследовать основные SMART-технологии бюджетирования в экономическом и социальном аспектах, рассмотреть риски и перспективы их внедрения на местном уровне в Украине. Статья посвящена раскрытию современных SMART-технологий бюджетирования. Определена сущность понятия инфраструктурного разрыва, обоснована необходимость его преодоления за счет повышения капитальных расходов. Раскрыты основные способы финансирования капитальных инвестиций, определены преимущества и недостатки государственно-частного партнерства. Описана технология партисипативного бюджета, ее история, особенности внедрения и функционирования в Польше, Германии и Украине. Исследованы риски, и обоснована необходимость имплементации Стратегии управления государственными финансами на 2017–2021 годы в Украине.

Ключевые слова: SMART-технологии, прок'юремент, инфраструктурный разрыв, государственно-частное партнерство, партисипативный бюджет, стратегия финансового развития.

Табл.: 1. Библ.: 21.

Котина Анна Михайловна – кандидат экономических наук, доцент, кафедра финансов, Киевский национальный экономический университет им. В. Гетьмана (просп. Победы, 54/1, Киев, 03068, Украина)

E-mail: akotina@ukr.net

Степура Марина Михайловна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры финансов, Киевский национальный экономический университет им. В. Гетьмана (просп. Победы, 54/1, Киев, 03068, Украина)

E-mail: mstepura@ukr.net

Тиличенко Евгений Геннадьевич – магистр, кафедра финансов, Киевский национальный экономический университет им. В. Гетьмана (просп. Победы, 54/1, Киев, 03680, Украина)

E-mail: yevheniitilichenko@gmail.com

Kotina H. M., Stepura M. M., Tilichenko Ye. H. Economic and Social Importance of Modern SMART Technologies of Budgeting at the Local Level

The aim of the article is to study the main SMART technologies of budgeting in terms of their economic and social aspects, consider the risks and prospects of their implementation at the local level in Ukraine. The article is dedicated to description of modern SMART technologies of budgeting. The essence of the concept of infrastructure gap is defined, the necessity of its overcoming through increasing capital expenditures is substantiated. The main methods of financing capital investments are disclosed, the advantages and disadvantages of public-private partnership are determined. The technology of participative budget, its history, features of its introduction and functioning in Poland, Germany and Ukraine are described. The necessity of implementing the Public Finance Management Strategy for 2017–2021 in Ukraine is justified, and risks related to it are investigated.

Keywords: SMART technologies, procurement, infrastructure gap, public-private partnership, participative budget, financial development strategy.

Tbl.: 1. Bibl.: 21.

Kotina Hanna M. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Department of Finance, Kyiv National Economic University named after V. Hetman (54/1 Peremohy Ave., Kyiv, 03068, Ukraine)

E-mail: akotina@ukr.net

Stepura Maryna M. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Kyiv National Economic University named after V. Hetman (54/1 Peremohy Ave., Kyiv, 03068, Ukraine)

E-mail: mstepura@ukr.net

Tilichenko Yevhenii H. – Master, Department of Finance, Kyiv National Economic University named after V. Getman (54/1 Peremohy Ave., Kyiv, 03680, Ukraine)

E-mail: yevheniitilichenko@gmail.com

Прагнення України інтегруватися до європейської спільноти, де конкуренція між різними публічними інститутами (в тому числі місцевим самоврядуванням), за обмежених фінансових ресурсів і враховуючи наявну тенденцію скорочення управлінських витрат, змушує вдаватися до активного використання інноваційних інструментів публічного урядування, за якого розмежування функцій між публічним і приватним сектором зменшуються, а форми взаємодії, втручання і контролю з боку громадськості примножуються. В контексті бюджетування інноваційні технології охоплюють усі сфери бюджетного процесу: від планування видатків до контролю за їх виконанням. Враховуючи курс на децентралізацію, взятий урядом України в останні роки, та потребу в модернізації системи місцевих видатків, можна стверджувати про надзвичайну актуальність впровадження SMART-технологій бюджетування саме на місцевому рівні. Для уникнення ризиків бюджетних витрат необхідно взяти до уваги всі можливі економічні та соціальні наслідки цих дій з урахуванням міжнародного досвіду й українських реалій.

На початку XXI ст. питання реформування системи державного та муніципального управління та впровадження сучасних SMART-технологій бюджетування на місцевому рівні широко висвітлюється як у світових, так і вітчизняних виданнях, у наукових роботах і в дослідженнях провідних фахівців. Віддаючи належне доробку вчених, які розглядають теоретичні концепти та практичну реалізацію інноваційних інструментів управління на державному та локальному рівнях [1; 2; 3; 17–21] (Д. Хадден, М. Болівар, Дж. Бекер, П. Бергенер, Р. Чапмен, М. Хант, Х. Шолл, М. Янсен, В. Федосов, В. Опарін, М. Лендъел, Г. Котіна, М. Степура, Н. Алексеева та ін.), зазначимо, що економічне та соціальне значення імплементації SMART-технологій на місцях у транзитивних економіках, де існує потреба не лише модернізації публічних інститутів, а й зміцнення і розвитку громадських інститутів, потребує подальшого дослідження.

Мета статті – дослідити основні SMART-технології бюджетування в економічному та соціальному аспектах, розглянути ризики та перспективи їх запровадження на місцевому рівні в Україні.

Сучасна економічна теорія та теорія публічного управління пропонує численні технології бюджетування, які дозволяють підвищити ефективність місцевих видатків і сприяють економічному та соціальному розвитку громад. Однією із основних технологій є впровадження довгострокового бюджетного планування, SMART-фінансування з аналізом результатів (порівняння фактичних інвестицій з бажаними цілями, а наявних ресурсів – із потребами у фінансуванні). Насправді найбільшою проблемою публічних і місцевих фінансів та бюджетної політики в цілому є невідповідність потреб наявним ресурсам для їх задоволення, що обумовлюється стихійним вирішення протиріч у фінансових відносинах та одночасно низькою зацікавленістю у забезпеченні фінансової дисципліни в Україні.

Інша сучасна технологія передбачає визначення ризику та прибутковості для різних механізмів фінансування з використанням методу планування за сценаріями [1]. Оскільки соціальні, економічні, політичні й інші групи чинників у нашій державі не є стабільними, необхідно виокре-

мити найбільш імовірні сценарії розвитку ситуації і прорахувати для кожного з них рівні ризику та наслідків.

Надзвичайно важливою є технологія, що полягає у виборі найбільш ефективних механізмів фінансування для подолання інфраструктурного розриву за рахунок більш ефективного планування бюджету. Інфраструктурний розрив полягає у тому, що для забезпечення належного стану функціонування інфраструктури на місцевому рівні, а також її модернізації та розширення необхідні довготермінові інвестиції, економічний ефект від впровадження яких стане відчутним через значний проміжок часу. Крім того, потреба в інвестиціях у розвиток інфраструктури зростає з плином часу, адже накопичується фізичне та моральне зношення об'єктів, а також наростає навантаження на них (збільшується кількість жителів міст, зростає густина населення, кількість автомобілів. За даними інституту передових досліджень США, через 15 років потреба у фінансуванні інфраструктури складатиме 90 трильйонів доларів, що удвічі перевищує сучасний публічний фондовий ринок капіталів [2].

Доволі показовим прикладом інфраструктурного розриву в Україні є Бортницька станція аерації, яка забезпечує очищення стічних вод Києва. Оскільки три блоки цієї станції введені в дію відповідно 52, 41 і 30 років тому і не піддавалися капітальній реконструкції, наразі термін їх надійної експлуатації завершено. Доказом цього слугують аварії, що сталися на станції в 2012 та 2013 роках, які не завдали шкоди самому місту Києву, але могли вплинути на екологічну ситуацію в місцевостях, що розташовані вниз за течією Дніпра.

Для вирішення проблем інфраструктурного розриву науковці пропонують такі методи [3]:

- застосування урядових інструментів: збільшення податків, впровадження плати за користування елементами інфраструктури, міжурядові позики тощо;
- залучення приватних інвестицій, адже саме у руках приватних компаній – банків та інвестиційних компаній, недержавних пенсійних фондів і страхових компаній – знаходиться сума, що перевищує 100 трильйонів доларів, яка може бути спрямована на розвиток інфраструктури;
- державно-приватне партнерство, яке передбачає спільну участь державних інституцій і приватних установ у фінансуванні розвитку інфраструктури.

Проблему з фінансуванням реконструкції Бортницької станції аерації вирішено за допомогою міжурядової угоди між Україною та Японією, яка була укладена в 2015 році на суму 25,6 млрд грн. Кредитором з міжнародного боку є Японське агентство міжнародного співробітництва, яке надало кредит з пільговими умовами – тривалістю в 40 років під 0,1 % річних. Умовою надання пільги є обов'язок придбання японського обладнання вартістю не менше 30 % від вартості проекту, а також залучення підрядника – компанію з часткою японського капіталу не менше 50 %. Розпорядниками коштів виступають Мінрегіонбуд і Київська міська державна адміністрація. Як бачимо, при залученні приватного або міжнародного капіталу необхідно шукати компромісні умови, які б задовольнили обидві сторони (в цьому випадку для України – це пільгові умови кредитування, а для Японії – розширення ринку збуту продукції).

Іншою інфраструктурною проблемою міста Києва є побудова Подільсько-Воскресенського мостового переходу, який би з'єднав північну частину лівобережної частини міста з центром і дозволив би побудувати гілку метро на Троещину. Хоча проектні роботи було розпочато ще в 1987 році, реальне будівництво почалося лише в 2003 році, причому в 2010 році усі роботи було призупинено через брак фінансування. На сьогодні введено в дію лише першу чергу проекту – міст через гавань, а недобудовані конструкції тимчасових опор моста негативно впливають на панораму міста. Загалом на проектування та будівництво мостового переходу було витрачено 3,42 млрд грн, а за оцінками німецьких інвесторів, які провели інспекцію моста на початку 2017 року, вартість добудови складає 350 млн євро (близько 10 млрд грн), що робить цей проект одним із найдорожчих у світі. Крім того, вартість побудови лінії метро розраховується додатково. Для зведення мосту свого часу велися перемовини з російськими, китайськими та німецькими інвесторами. При цьому головною умовою більшості кредиторів є введення плати за користування мостом або навіть переведення лінії метро у приватну власність, що дозволило б встановлювати довільну вартість поїздки незалежно від комунального підприємства «Київський метрополітен». Рішення про суттєве підвищення вартості проїзду має негативний соціальний ефект.

Технологія публічного прок'юременту передбачає зниження витрат і ризиків за рахунок вдосконалення державних закупівель та управління контрактами. Провідні країни світу почали працювати у цьому аспекті ще у другій половині ХХ ст. у рамках Організації економічного співробітництва та розвитку. Питання укладання міжнародної угоди було розглянуто на Токійському круглому столі країн-учасниць ГАТТ (Генеральної угоди з тарифів і торгівлі) в 1979 році. Відповідна Угода про державні закупівлі вступила в дію в 1981 році і зазнала двох масштабних оновлень в 1994 і 2014 роках. Наразі 47 держав-членів ВТО є учасниками Угоди про державні закупівлі (у тому числі всі країни ЄС), ще 29 держав мають статус спостерігачів [4]. Прийнявши Закон «Про приєднання України до Угоди про державні закупівлі», наша держава приєдналася до угоди в 2016 році [5].

Рішення Комітету з державних закупівель СОР «GPA/133» від 16.11.2015 р. передбачає рівний доступ усіх сторін Угоди до участі в державних закупівлях України [6]. У додатках до цього документа вказано мінімальну вартість товарів і послуг, придбання яких має проходити за правилами Угоди.

В аспекті цієї статті варто зазначити, що фактично мінімальний поріг вартості товарів і послуг для обласних державних адміністрацій згідно з Угодою має складати 4,7 млн грн, для місцевих рад – 7,29 млн грн, для державних і комунальних підприємств (аеропортів, річкових портів, установ, що надають комунальні послуги) – 14,58 млн грн. Крім того, умови додатків до Угоди передбачають зазначення переліку суб'єктів, що підпадають під дію договору, категорії товарів, робіт і послуг, придбання яких передбачено Угодою, а також перелік винятків зі вказаних правил.

Логічним продовженням минулого аспекту є залучення громадян і бізнесу до SMART-технологій бюджетування за рахунок фінансової прозорості. Інформаційно-

комунікаційні технології (ІКТ) відкривають доступ усім бажаним до бюджетного процесу. Законом України «Про публічні закупівлі», який було введено в дію в 2016 році, передбачено процедуру проведення державних закупівель через електронну платформу ProZorro. На цей час у системі зареєстровано більше 830 тисяч тендерів, 100 тисяч учасників, а сума економії бюджетних коштів перевищила 24 млрд грн [7]. Варто зазначити, що безумовним лідером серед органів державної влади, що користуються послугами системи, є КМДА (загальна вартість тендерів складає 100 млрд грн). До п'ятірки лідерів за цим показником також входять Дніпропетровська ОДА (31,4 млрд грн), Маріупольська та Дніпровська міські ради (22 млрд грн і 19,7 млрд грн відповідно). Це свідчить про активне залучення саме місцевих органів влади до цієї SMART-технології бюджетування. Крім того, у травні 2017 року в Україні відбувся 13-й Форум із закупівель, професійної етики, управління та відкритості (PRIMO Forum), в якому брали участь представники Світового Банку, понад 100 експертів та 50 посадовців з 19 світових країн [8]. Протягом форуму учасники обмінювалися досвідом з удосконалення системи публічних закупівель, боротьби з корупцією та налагодження міжнародної співпраці.

Бюджет участі, або партисипативний бюджет, – це одна з новітніх технологій бюджетування, яка дозволяє вирішити проблему відсутності доступу громадян до процесу розподілу бюджетних коштів на конкретні потреби. Ця технологія дозволяє громадянам пропонувати власні ідеї щодо розвитку міста за рахунок бюджетних коштів. Подані ідеї виставляються на розгляд громадськості, а через деякий час, витрачений на публічні дискусії та встановлення точної вартості і термінів виконання, проводиться суспільне голосування, за підсумками якого в бюджеті на наступний рік затверджуються видатки на фінансування найбільш популярних проектів.

Уперше технологія з'явилася у бразильському місті Порту Алегрі в 1989 році, де набула високої популярності (50 тисяч учасників, розподіляється 20 % від загальної суми видатків бюджету). Згодом ця технологія поширилася на інші країни Латинської Америки, а на початку ХХІ ст. з'явилася в містах Північної Америки (Чикаго, Нью-Йорк, Торонто, Монреаль), Європи (Лондон, Варшава), Африки, Азії та Австралії. Наприклад, у Нью-Йорку на бюджет участі загалом було виділено 38 млн доларів [9].

У Польщі до проекту бюджету участі долучилося більше 100 громад. Обсяг бюджетів участі у польських містах складає від 40 тис до 40 млн злотих [10], тобто до 3,4 % сукупних видатків місцевих бюджетів. До процесу реалізації бюджету участі долучається від 2 % до 40 % населення громад, що свідчить про високий рівень зацікавленості жителів у формуванні місцевих видатків.

У Німеччині характерною особливістю партисипативного бюджетування є його рекомендаційний характер [11]. Населення надає органам місцевої влади пропозиції щодо напрямів використання бюджетних коштів, але кінцеве рішення стосовно ухвалення тих чи інших пропозицій приймає саме місцева влада. З іншого боку, у більшості випадків (69 %) населення має можливість надавати пропозиції щодо використання 100 % місцевих коштів, тобто управляти всіма видатками, а не лише невеликою часткою.

Також слід зазначити, що населення може пропонувати ідеї не лише у сфері використання бюджетних коштів, але і у галузі капіталовкладень. Таким чином, громадяни можуть рекомендувати владі спрямувати тимчасово вільні ресурси бюджету на купівлю цінних паперів та інші інвестиції з метою отримання максимального прибутку з мінімальними ризиками.

На сьогодні у світі налічується близько 1500 міст, в яких впроваджено бюджет участі, а починаючи з 2015 року до цього переліку приєднуються і українські міста (в 20 містах програма вже діє, у 13 готується її запуск).

Зокрема, Черкаси стали першим містом в Україні, яке запустило програму під назвою «Громадський бюджет» в 2015 році. Враховуючи суспільну підтримку, в бюджеті на 2017 рік фінансування збільшено з 5 млн грн до 9,85 млн грн (9 великих проектів вартістю до 1 млн грн і 17 малих проектів вартістю до 300 тис. грн). Найбільше голосів одержали проекти благоустрою спортивних майданчиків, тротуарів, а також запровадження електронного запису до лікарів [12]. У 2016 році «Громадський бюджет» почав діяти у Львові з обсягом фінансування в 16 млн грн [13]. У Києві 30–31 січня 2017 року за результатами громадського обговорення та голосування було відібрано 62 проекти загальною вартістю 50 млн грн [14]. Для забезпечення максимальної прозорості голосування було електронним – в Особистому кабінеті на сайті КМДА за допомогою картки Киянина, BankID або ЕЦП.

Розглянувши частку бюджету участі у сукупних видатках бюджету різних міст і порівнявши її з часткою бюджету розвитку у сукупних видатках відповідних бюджетів (табл. 1), можна помітити обернений зв'язок між цими показниками: якщо у місті бюджет розвитку має високу частку у структурі видатків, частка бюджету участі у сукупних видатках є низькою, і навпаки.

Таблиця 1

Роль бюджету участі у структурі видатків місцевих бюджетів в окремих містах України в 2017 році

Місто	Частка бюджету участі в загальному бюджеті	Частка бюджету розвитку в загальному бюджеті	Частка бюджету участі в бюджеті розвитку
Київ	0,1 %	20,5 %	3,1 %
Черкаси	0,4 %	12,6 %	0,6 %
Львів	0,2 %	17,8 %	1,2 %

Джерело: сформовано авторами на основі [12–14; 16]

Це може свідчити про те, що у містах, де бюджет розвитку є значним, реалізується велика кількість інфраструктурних проектів, і населення не відчуває нагальної потреби контролювати видатки, адже місцева влада виконує свої функції. З іншого боку, якщо бюджет розвитку міста незначний або взагалі фактично відсутній, не відбувається капітальних інвестицій, а стан інфраструктури погіршується. У такому випадку громада зацікавлена взяти участь у розподілі бюджетних коштів і спрямувати їх на розвиток міста.

Існують певні правила цієї технології бюджетування. По-перше, влада має гарантувати населенню виконання саме відібраних проектів у незмінному вигляді і з чітко зазначеною вартістю. Процес має бути безперервним – під час виконання поточних проектів має відбуватися відбір проектів на наступний бюджетний рік і звітування про виконання минулорічних заходів. При розробці технології мають бути враховані особливості регіону та погляди громадян, а принципи та положення мають бути прозорими та зрозумілими для широкого кола суспільства. Крім того, необхідно створити майданчики для суспільних обговорень проектів із графіком зустрічей жителів із представниками влади й авторами проектів, висвітлення усіх стадій – від подачі заявок до їх відбору, затвердження і виконання – в мережі Інтернет.

Урядом України в лютому 2017 року було затверджено нову Стратегію управління державними фінансами на 2017–2021 роки, розроблену Міністерством фінансів України [15]. Ця стратегія дозволяє вирішити низку висвітлених у статті проблем і містить конкретні кроки з запровадження SMART-технологій бюджетування. Окрім самої Стратегії управління державними фінансами, протягом кількох місяців буде ухвалено Національний план дій з її імплементації на всіх рівнях. До переваг Стратегії можна віднести запровадження середньострокового бюджетування, яке фактично було відсутнє в минулі роки. Також Стратегія ставить конкретні цілі розвитку у сфері публічних фінансів на наступні 5 років, пояснює необхідність їх досягнення та взаємозв'язок з іншими планами та завданнями Уряду. Стратегія містить окремі розділи: загальна частина; дотримання загальної бюджетно-податкової дисципліни у середньостроковій перспективі; підвищення ефективності розподілу ресурсів на рівні формування державної політики; забезпечення ефективного виконання бюджету; підвищення рівня прозорості та підзвітності в управлінні державними фінансами. У структурі кожного розділу можна зазначити такі елементи, як:

- опис наявної ситуації (необхідно пояснити важливість цього елементу стратегії, виявити наявні проблеми та їх негативний вплив на розвиток держави);
- мета (стратегічна ціль, що має бути досягнута внаслідок реалізації заходів);
- показники результату (індикатори, які дадуть можливість зробити висновок про ступінь досягнення поставленої мети);
- завдання (конкретні тактичні кроки, які дозволять досягти стратегічної цілі);
- очікувані результати реалізації завдань і відповідальні виконавці (терміни виконання кожного завдання та органи, які несуть відповідальність за дотримання поставлених вимог);
- ризики (небезпеки та перешкоди, які можуть вплинути на несвоєчасне або не в повному обсязі виконання поставлених завдань).

У рамках цієї стратегії передбачається досягнення прозорості бюджету й участі громадян у бюджетному процесі за рахунок виконання двох основних завдань. По-перше, необхідно удосконалити механізм «Бюджет для громадян». Наявна статистична інформація, що розміщу-

ється на електронних ресурсах органів державної влади, не є наочною і зрозумілою для широкого кола суспільства, а окремі презентаційні та пояснювальні матеріали не є систематизованими й узагальненими. У 2016 році лише 40 українських органів влади та місцевого самоврядування приєдналися до інтернет-проекту «Відкритий бюджет», який надає громадянам візуалізовану інформацію щодо бюджетного процесу в українських містах [16]. До широкого кола можливостей ресурсу входять також можливість порівнювати аналогічні показники в бюджетах різних міст, відслідковувати на мапі міста об'єкти бюджету розвитку та багато іншої корисної інформації. Стратегія управління державними фінансами передбачає розробку й опублікування «Бюджету для громадян» вже в 2017 році.

По-друге, стратегія передбачає удосконалення участі громадян у бюджетному процесі. Необхідно закріпити механізм участі громадян на різних стадіях бюджетного процесу на законодавчому рівні. Також до кінця 2018 року планується розробити та затвердити систему громадських слухань і консультацій з питань бюджетування. Наразі немає конкретних норм законодавства, які регламентують взаємодію органів влади та громадян на різних стадіях бюджетного процесу, тож фактично проведення громадських обговорень з питань складання бюджетів і звітування з їх виконання є добровільною справою органу місцевої влади. Необхідно зобов'язати місцеві органи влади дотримуватись умов доступу громадян до бюджетного процесу та передбачити міру покарання за невиконання цих норм. Кінцевим терміном для виконання поставлених завдань є 2018 рік.

Крім того, Урядом будуть запропоновані загальні рекомендації для органів місцевого самоврядування щодо функціонування «бюджетів участі», адже наразі кожен орган місцевої влади самостійно встановлює правила складання і виконання подібних проектів. Безперечно, «бюджети участі» формуються під впливом потреб і вимог жителів конкретного міста та не можуть бути уніфікованими, але деякі елементи (наприклад, терміни голосування і затвердження переможних проектів) доречно синхронізувати з відповідними стадіями бюджетного процесу, щоб вчасно закласти видатки на виконання робіт у проект бюджету на наступний рік.

Унаслідок впровадження SMART-технологій бюджетування досягається покращення діалогу між владою та населенням і раціоналізація бюджетних видатків, оскільки населення об'єктивно краще володіє інформацією щодо потреб громади. Також сучасні технології забезпечують прозорість бюджету, пришвидшення процесу бюджетної децентралізації, а також формування громадянського суспільства (отримання громадянами базисних знань щодо бюджетного процесу, виокремлення нових громадських лідерів).

Для популяризації SMART-технологій у багатьох українських містах проходять тренінги та навчальні програми для жителів. Центр Громадянських Ініціатив (Цегрін) за підтримки Львівської міської ради організував курси для усіх бажаючих віком від 16 років під гаслом «Керувати бюджетом міста – просто. Бюджет участі для львів'ян». Під час тренінгу учасники вивчали теоретичні та практичні аспекти створення проектів, а наприкінці літа презентують

власні пропозиції щодо розвитку міста. У Черкасах подібні заходи проводяться серед учнів шкіл, де у вигляді ділової гри учасники грають ролі міського керівництва та приймають рішення щодо розподілу видатків міського бюджету на найбільш пріоритетні потреби.

Висновки. Сучасні SMART-технології бюджетування допомагають вирішити цілу низку проблем у сфері місцевих фінансів, гарантують прозорість бюджетного процесу та забезпечують участь громадян у процесі прийняття рішень. Невід'ємною складовою реформування системи публічних фінансів на місцевому рівні є інформаційні та комунікаційні технології, які надають доступ населенню та бізнесу до процесу бюджетування та забезпечують зворотний зв'язок між владою і місцевою громадою. Для розвитку SMART-технологій у довгостроковій перспективі надзвичайно важливою є імплементація Стратегії управління державними фінансами на державному та місцевому рівнях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Hadden D. Smart Cites need Smart Public Investment Planning // Freebalance: office site. URL: <http://freebalance.com/public-financial-management/smart-cites-need-smart-public-investment-planning/>
2. Bhattacharya A., Oppenheim J., Stern N. Driving Sustainable Development Through Better Infrastructure: Key Elements of a Transformation Program // G-24: office site. URL: <https://www.g24.org/wp-content/uploads/2016/02/Driving-Sustainable-Development-Through-Better-Infrastructure-Key-Elements-of-a-Transformation-Program-Bhattacharya-Oppenheim-Stern-July-2015.pdf>
3. Smart Cities Financing Guide. Center for Urban Innovation at Arizona State University // Urban Innovation. URL: https://urbaninnovation.asu.edu/sites/default/files/smartcitiescouncil_-_financing_guide-3_31_14.pdf
4. Agreement on Government Procurement University // WTO. URL: https://www.wto.org/english/tratop_e/gproc_e/gp_gpa_e.htm
5. Про приєднання України до Угоди про державні закупівлі: Закон України від 16.03.2016 № 1029-VIII // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1029-19>
6. Приєднання України до Угоди про державні закупівлі: Рішення Комітету з державних закупівель Світової організації торгівлі GPA/133 від 16 листопада 2015 року // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/981_056
7. Модуль аналітики: відкритий моніторинг державних витрат в системі ProZorro // ProZorro. URL: <http://bi.prozorro.org/sense/app/fba3f2f2-cf55-40a0-a79f-b74f5ce947c2/sheet/HbXjQep/state/analysis>
8. Форум із закупівель, професійної етики, управління та відкритості // Світовий Банк: офіц. сайт. URL: <http://www.worldbank.org/en/events/2017/05/23/primo-forum>
7. Participatory Budgeting Project // Онлайн-портал Міжнародного проекту з бюджету участі. URL: <https://www.participatorybudgeting.org/>
10. Дослідження досвіду Польщі зі впровадження системи бюджету участі // Черкаська міська рада: офіц. сайт. URL: <http://www.rada.cherkasy.ua/upload/Seminar%20City%20Councils%20Presentation.pdf>

11. Participatory Budgeting in Germany // Онлайн-портал бюджету участі в Німеччині. URL: <http://www.buergerhaushalt.org/en>

12. Громадський бюджет міста Черкаси // Черкаська міська рада: офіц. сайт. URL: <http://www.rada.cherkasy.ua/ua/files.php?s=34&s1=418>

13. Громадський проект міста Львова // Онлайн-портал бюджету участі міста Львова. URL: <https://lviv.pb.org.ua>

14. Громадський проект міста Києва // Київська міська державна адміністрація: офіц. сайт. URL: <https://gb.kievcity.gov.ua/>

15. Стратегія управління державними фінансами на 2017–2021 роки // Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249797370>

16. Відкритий бюджет // Онлайн-проект відкритого бюджету в Україні. URL: <http://www.openbudget.in.ua/>

17. Alawadhi S., Aldama-Nalda A., Chourabi H., Gil-Garcia R., Leung S., Mellouli S. Building Understanding of Smart City Initiatives. *International Conference on Electronic Government*. 2012. Vol. 7443. P. 40–53.

18. Becker J., Bergener P., Räckers M. Business Process Assessment and Evaluation in Public Administrations using Activity Based Costing. *15th Americas Conference on Information Systems (AMCIS 2009)*. 2009. vol. 16. P. 1–8.

19. Brown M. M. The Benefits and Costs of Information Technology Innovations: An Empirical Assessment of a Local Government Agency. *Public Performance & Management Review*. 2001. Vol. 24. P. 351–366.

20. Chapman R., Hunt M. Open Government in a Theoretical and Practical Context. Aldershot, Hants, England Burlington, VT: Ashgate, 2006.

21. Scholl H. J., Scholl M. C. Smart Governance: A Roadmap for Research and Practice. *Conference 2014 Proceedings*. 2014. P. 163–176.

REFERENCES

“Agreement on Government Procurement University” WTO. https://www.wto.org/english/tratop_e/gproc_e/gp_gpa_e.htm

Alawadhi, S. et al. “Building Understanding of Smart City Initiatives” *International Conference on Electronic Government* vol. 7443 (2012): 40-53.

Bhattacharya, A., Oppenheim, J., and Stern, N. “Driving Sustainable Development Through Better Infrastructure: Key Elements of a Transformation Program” G-24: office site. <https://www.g24.org/wp-content/uploads/2016/02/Driving-Sustainable-Development-Through-Better-Infrastructure-Key-Elements-of-a-Transformation-Program-Bhattacharya-Oppenheim-Stern-July-2015.pdf>

Becker, J., Bergener, P., and Räckers, M. “Business Process Assessment and Evaluation in Public Administrations using Activity Based Costing” *15th Americas Conference on Information Systems (AMCIS 2009)* vol. 16 (2009): 1-8.

Brown, M. M. “The Benefits and Costs of Information Technology Innovations: An Empirical Assessment of a Local Government Agency” *Public Performance & Management Review* vol. 24 (2001): 351-366.

Chapman, R., and Hunt, M. *Open Government in a Theoretical and Practical Context* Aldershot, Hants, England Burlington, VT: Ashgate, 2006.

“Doslidzhennia dosvidu Polshchi z vprovadzhennia systemy biudzhetu uchasti” [A study of Poland’s experience in introduction of the system of budget participation]. Cherkaska miska rada: ofits. sait. <http://www.rada.cherkasy.ua/upload/Seminar%20City%20Councils%20Presentation.pdf>

“Forum iz zakupivel, profesiinoi etyky, upravlinnia ta vidkrytosti” [Forum for procurement, professional ethics, governance and transparency]. Svitovyi Bank: ofits. sait. <http://www.worldbank.org/en/events/2017/05/23/primo-forum>

“Hromadskiy biudzhnet mista Cherkasy” [Public budget of the city of Cherkasy]. Cherkaska miska rada: ofits. sait. <http://www.rada.cherkasy.ua/ua/files.php?s=34&s1=418>

“Hromadskiy proekt mista Lvova” [Public project of the city of Lviv]. Onlain-portal biudzhetu uchasti mista Lvova. <https://lviv.pb.org.ua>

“Hromadskiy proekt mista Kyieva” [Public project of the city of Kiev]. Kyivska miska derzhavna administratsiia: ofits. sait. <https://gb.kievcity.gov.ua/>

Hadden, D. “Smart Cites need Smart Public Investment Planning” Freebalance: office site. <http://freebalance.com/public-financial-management/smart-cites-need-smart-public-investment-planning/>

[Legal Act of Ukraine] (2016). <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1029-19>

[Legal Act of Ukraine] (2015). http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/981_056

“Modul analytyky: vidkrytyi monitorynh derzhavnykh vytrat v systemi ProZorro” [The Analytics module: public monitoring of public spending in the ProZorro]. ProZorro. <http://bi.prozorro.org/sense/app/fba3f2f2-cf55-40a0-a79f-b74f5ce947c2/sheet/HbXjQep/state/analysis>

“Participatory Budgeting Project”. Onlain-portal Mizhnarodnoho proektu z biudzhetu uchasti. <https://www.participatorybudgeting.org/>

“Participatory Budgeting in Germany”. Onlain-portal biudzhetu uchasti v Nimechchyni. <http://www.buergerhaushalt.org/en>

“Stratehiia upravlinnia derzhavnymy finansamy na 2017-2021 roky” [Strategy of public Finance management for the years 2017-2021]. Yedynyi veb-portal orhaniv vykonavchoi vlady Ukrainy. <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249797370>

“Smart Cities Financing Guide. Center for Urban Innovation at Arizona State University” Urban Innovation. https://urbaninnovation.asu.edu/sites/default/files/smartcitiescouncil_-_financing_guide-3_31_14.pdf

Scholl, H. J., and Scholl, M. C. “Smart Governance: A Roadmap for Research and Practice” In *Conference 2014 Proceedings*, 163-176, 2014.

“Vidkrytyi biudzhnet” [Open budget]. Onlain-proekt vidkrytoho biudzhetu v Ukraini. <http://www.openbudget.in.ua/>